

Publikaties

EEN NUTTIG POLITIEK JAAR-BOEK

Sinds een aantal jaren bestaat in Groningen, verbonden aan de Rijksuniversiteit het *Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen*. Het werd opgericht door prof. Lipschits om te voorzien in het tekort aan belangstelling voor politieke partijen in de politikologie. De sterke Amerikaanse oriëntatie van de politikologie was daar mede schuld aan. Uit de beginperiode stamt een serie boekjes, die nu bij De Slegte te koop liggen. Sommige daarvan zijn zeker de moeite waard.

Ondertussen is, met het verdwijnen van Lipschits uit de staf, de taakstelling van het centrum veranderd. Men legt nu meer aksent op de dienstverlening. Zo beantwoordt het centrum de meest uiteenlopende verzoeken om informatie. Belangrijkst blijven toch de documentatie-activiteiten. Men beheert verschillende bestanden, zoals een systematische bibliografie, een handbibliotheek en brochurekollektie, een kollektie dag-, week- en partijbladen en een geluidsarchief gevuld met integrale opnamen van belangrijke partijkongressen. Als laatste ondersteunt het Documentatiecentrum het verrichten van sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar politieke partijen. Regelmatig verschijnen de jaarverslagen van het Documentatiecen-

trum. Nu het centrum probeert wat meer naar buiten te treden, leek het nuttig daaraan aandacht te besteden door het *Jaarboek 1982* te recenseren, waarin meer dan in het verleden speciaal geschreven artikelen zijn opgenomen.

De kroniek van de partijpolitieke gebeurtenissen in het jaar 1982 is een zeer feitelijk overzicht, dat wel compleet genoemd mag worden omdat zelfs de verkiezing van de PPR-vice-voorzitter erin vermeld staat. Na een weinig verrassend algemeen hoofdstuk worden per partij de belangrijkste gebeurtenissen vermeld. Daarin worden alle partijen behandeld die nu in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn. Dat criterium garandeert een zekere wetenschappelijke objectiviteit, maar is niet erg gelukkig. Daardoor vallen interessante partijpolitieke zaken als de FNP, SP, DS'70 en Boerenpartij maar ook het verschijnsel van plaatselijke partijen of kieslijsten weg. Het betekent ook dat de Centrumpartij gewoon op haar alfabetische plaats aan de orde komt.

Daarop volgt een bekomentarierde weergave van de letterlijke tekst van de Algemene Ledenvergadering van D'66 in juli '82. Het kongres waar Jan Terlouw besloot toch weer lijsttrekker te willen zijn en de strategische discussie speelde over wel/niet deelnemen aan een CDA-VVD-kabinet. Het

inleidend commentaar plaatst die discussie in de verhouding tussen partij-elite en actieve achterban. Zonder D'66 voor te willen stellen als een door een elite bestuurd partij moet toch gekonkludeerd worden dat ook bij D'66, dat bijzondere pretenties had op het gebied van de interne partijdemocratie, de normale oligarchische tendensen aanwezig zijn. Bovendien blijkt dat het direkte democratiemodel van D'66 (elk lid heeft stemrecht op het kongres) veel gemakkelijker dan het representatiemodel (afdelingen wijzen afgevaardigden aan) kan leiden tot een averechts resultaat. Een regelmatig bezoeker van partijkongressen kan de spanning uit de letterlijke weergave nog wel lezen. Tegelijkertijd raak je echter toch steeds verder doordrongen van het belachelijke van zulke discussies waar 33 mensen thuis bedachte volzinnen deklameren. Opvallend voor D'66 is de manier waarop men elkaar aanspreekt: 'klubgenoten', 'politieke geestverwanten'. Ook bij D'66 vertellen ze elkaar dat ze zo gegroeid zijn, zoveel beter naar elkaar luisteren. Een scherpere selectie zou de leesbaarheid bevorderen, maar het jaarlijks publiceren van een spannend kongres verdient voortzetting.

In een volgend artikel worden de lotgevallen behandeld van de Hervormde (Gereformeerde) Staatspartij, die bestond van 1921 tot aan de Wereldoorlog. Deze partij werd opgericht om de toenemende roomse invloed te keren en verzet te zich tegen de interkonfessionele samenwerking. Bovendien verwierp de HSG de scheiding tussen staat en kerk. Een nuttig, gespecialiseerd historisch artikel, dat werd gebaseerd op een archief-inventarisatie.

De belangrijkste stukken zijn de twee volgende, gebaseerd op so-

ciaal-wetenschappelijk onderzoek. Het eerste maakt een internationale vergelijking naar de mate van homogeniteit binnen politieke partijen van vier Europese landen. Daarbij is gekeken naar inhoudelijke meningsverschillen in het actieve kader. De interne partijhomogeniteit wordt verklaard uit vier factoren: interne partijfactoren; nationale partijsysteem; kiesstelsel en de economische ontwikkeling. Voor Nederland waren vier partijen in het onderzoek opgenomen: PvdA, CDA, D'66 en de VVD. Het zal niemand verbazen dat er verschillen blijken tussen de conservatieve en de progressievere partijen, waarbij het D'66-kader dichter bij de sociaal-democratische dan bij de liberale partijen blijkt te staan. Verder is het CDA-kader over de meeste *issues* verdeeld, zoals alle centrumpartijen met een spilfunctie in regeringsvorming intern sterk verdeeld zijn. Opvallend is dat de PvdA tot de minst verdeelde partijen behoort. In het volgende artikel wordt de ontwikkeling van de visies van partijen op het Nederlandse buitenlandse beleid in kaart gebracht. Daarvoor zijn de programma's vanaf 1945 genomen van KVP/CDA, PvdA en VVD, waaruit interessante ontwikkelingen blijken. De PvdA is steeds het meest concreet geweest. De relatieve belangstelling voor buitenlandse politiek bleef ongeveer gelijk, de fluktuaties liepen niet parallel met de economische conjunctuur. Geen der partijen erkende strijdigheden tussen sommige (nationale) belangen. Daarmee ontlopen de partijen zelf essentiële keuzen en onthouden de kiezers enkele expliciete fundamentele keuzen. Verschillen in oriëntatie bleken in het benadrukken van bepaalde belangen. De PvdA legde de nadruk op humanitaire nationale belangen, de VVD

vooral op de stabiliserende (veiligheids)belangen. KVP/CDA onderstreepten meestal de stabiliserende belangen, maar gaven soms prioriteit aan humanitaire (bijvoorbeeld voor Zuid-Afrika). De PvdA ten slotte heeft duidelijk meer en eerder dan de andere partijen nieuwe onderwerpen aangedragen in haar buitenlandse paragrafen.

Van zulk sociaal-wetenschappelijk onderzoek mag men noch grote ontdekkingen, noch veel nieuwe inzichten verwachten. Wel kan het dienen als bevestiging of ontkenning van al bestaande indrukken en kunnen nieuwe verbanden worden gezien. Beide artikelen dragen dat in voldoende mate aan, hoewel door de selectie van alleen grotere partijen vertekeningen snel kunnen optreden. Dat ze geschreven zijn in het proza van de sociale wetenschapper, die verleerd is rekening te houden met zijn lezer, moet men maar voor lief nemen.

Bekijken we het jaarboek als totaal, dan moet vastgesteld worden dat het een nuttige uitgave is, waaraan echter nog wel het een en ander verbeterd kan worden. Een politiek jaarboek missen we in Nederland sinds Dick Houwaart gestopt is met zijn verzameling oubolligheden. Een jaarboek met een feitelijk overzicht van gebeurtenissen, een paar wetenschappelijke artikelen en een aantal commentaren van journalisten en politici zou zeker in een behoefte kunnen voorzien. Dat is een, wat andere formule, waarvoor het Documentatiecentrum dus auteurs van buiten zou moeten aanzoeken. Hen zou men kunnen vragen opvallende gebeurtenissen of ontwikkelingen te bespreken. Om drie voorbeelden te noemen uit de kroniek in dit jaarboek. Verschillende partijen hadden op basis van enquêtes e.d. behoorlijke verwachtingen van de

Tweede Kamer-verkiezingen (PPR en PSP) maar kwamen uiteindelijk toch bedrogen uit. Waaraan zou dat kunnen liggen? De klein-rechtse partijen bleken het afgelopen jaar in staat een behoorlijk breed verzet te organiseren tegen de Ontwerp-wet Gelijke Behandeling. Hoe ging dat? Bij kollegevorming werd regelmatig samengewerkt door VVD en PvdA, onder uitsluiting van het CDA. Is dat te verklaren uit plaatselijke politiek, wat is het landelijke belang ervan? Zou het jaarboek zich zo ontwikkelen dan kan ik het wellicht een volgende keer echt aanraden.

Jaap P. de Jong

Jaarboek 1982 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, Groningen 1983. Dit Jaarboek kan men bestellen door f 15,00 over te maken op giro 826171 t.n.v. Rijksuniversiteit Groningen onder vermelding van 'Jaarboek 1982 DNPP 084504'.